

Науковий вісник Чернівецького університету імені
Юрія Федьковича: Історія. – № 1. – 2023. – С. 92–98
History Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University. – № 1. – 2023. – pp. 92–98
DOI <https://doi.org/10.31861/hj2023.57.92-98>
hj.chnu.edu.ua

УДК 930(470=576)

© Назарій Христан* (Чернівці)

КНЯЗЬ ТА КОРОЛЬ ДАНИЛО РОМАНОВИЧ В УКРАЇНСЬКОМУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ ГАЛИЧИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX ст.

Автор порушує проблему історії образу князя та короля Данила Романовича в українській культурній пам'яті другої половини XIX ст. Вибір пропонованого сегмента memory studies в українській історії обумовлений тим, що за більш ніж столітню історіографічну традицію ідейний контекст конструювання образу літописного Данила Романовича як «князя Данила Галицького» виявився поза дослідницькою увагою.

Середньовічний правитель через велику кількість антинаукових найменувань позбавлений джерельного тла. Це зумовило формування обмеженої перспективи історичних досліджень, яка зводить культурний вплив постаті до західноукраїнського регіону.

Автор висвітлює особливості конструювання наукового дискурсу минулого Галичини, передовсім на прикладі студій Олександра Барвінського. Вчений використав постать середньовічного правителя як елемент історичного єднання минулого Галичини й Наддніпрянщини.

Ключові слова: історична уява, інтелектуальна діяльність, комеморація, культурна пам'ять, концепт, образ, наратив, міф, конструювання.

Nazarii Khrystan (Chernivtsi)

PRINCE AND KING DANYLO ROMANOVYCH IN THE UKRAINIAN INTELLECTUAL DISCOURSE OF GALICIA IN THE SECOND HALF OF THE 19th CENTURY

Abstract. *The article is devoted to the study of the history of the image of Prince and King Danylo Romanovych in the Ukrainian cultural memory of the second half of the 19th century. The choice of the suggested segment of memory studies in Ukrainian history was chosen due to the ideological and, to some extent, the political context of the creation and subsequent construction of the image of Danylo Romanovych as «Prince Danylo Halytskyi» was not investigated in historiographical tradition.*

An important role is devoted to understanding the basic terms of memory discourse, which became the core of the implementation of the ideas of the author in the article. Also, some of the features of the creation of historical myths surrounding the biography of the ruler Danylo Romanovych should be discovered around the ruler's biography in the process of forming a national identity. Due to the large number of anti-scientific names, the Medieval Ruler is deprived of a real source background. This led to the formation of a limited perspective of historical research, which reduces the cultural influence of his figure to a single Western Ukrainian region and does not allow to reconstruct fully the period of transformation of the Galicia-Volyn state into the Kingdom of Rus.

The article also deals with the designing of the image of Danylo Romanovych in the historical representations of the Galician Russophiles, who managed to create a stable image of «Danylo Halytskyi» in the consciousness of the Ukrainian society. The author highlighted the peculiarities of the intellectual history of the representatives of the Ukrainian national movement in Galicia, especially Oleksandr

* к.і.н., асистент кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

PhD in History, Assistant Professor, Department of History of Ukraine, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

orcid.org/0000-0003-3601-2153

e-mail: n.khrystan@chnu.edu.ua

Barvinskyi. The scientist tried to borrow the Russophile image of «Danylo Halytskyi» for his historical narrative of the Ukrainian past, by using the figure of the medieval Ruler as an element of the historical unity of the past of Galicia and Naddniproshchyna.

Keywords: *historical imagination, intellectual activity, commemoration, cultural memory, concept, image, narrative, myth, construction.*

В українській культурній пам'яті образ князя та короля Данила Романовича пройшов крізь різноманітні форми пригадування. Починаючи від літописного Данила Романовича – до радянського західноукраїнського героя-патріота, борця із «німецькими псами-рицарями» Данила Галицького й, зрештою, до короля Данила¹. Такі різні прояви уявлень про середньовічного володаря можна інтерпретувати як джерело до формування концептів колективної ідентичності у культурній пам'яті. Виходячи із цього, перед нами постає потреба зрозуміти механізм створення та привласнення не історичних найменувань до біографії правителя. Чому Данило Романович, будучи в очах сучасників та їхніх нащадків «королем Русі», перетворився на «князя Данила Галицького», зберігши сумнівні ідейні та ідеологічні пам'яткові форми у сучасності? Образ давнього правителя, позбавлений реального джерельного тла, зумовив формування обмеженої перспективи історичних досліджень, яка звела культурно-просторовий вплив постаті Данила до невеликого західноукраїнського регіону. Це ускладнює процес наукової реконструкції періоду становлення та розквіту держави Романовичів.

Феномен «галицькості» у біографії середньовічного володаря бере свої витоки з часу наукової діяльності галицьких русофілів, яким вдалося створити стійкий образ «Данила Галицького» у свідомості українського суспільства тієї епохи та розпочати боротьбу за присвоєння і стилізацію образу володаря виключно Галицькій землі. Концепт русофільської історії був неможливим без «образів» минулого, які мали стати основою нової народної пам'яті. Шукаючи лінію власної, окремої від поляків історії, було винайдено пам'ять про середньовічного князя Данила Романовича. «Забута» в полонофільській історичній культурі постать короля, добре підкріплена джерелами, давала дослідникам (враховуючи особливості політичної біографії володаря) найбільш широкий простір для історичних дискусій цивілізаційного характеру. Жоден правитель на сторінках «Історій» вчених-русофілів не міг похвалитися такою кількістю дослідницької уваги. «Хоробрий, добрий, мудрий, хитрий та милосердний» – русофільський образ «Данила Галицького» не відповідав літописному зображенню Данила Романовича, однак сприяв утвердженню своєї окремішності від великопольського минулого.

Створення русофілами форми пригадування Данила Романовича як князя «Данила Галицького» носило радше політичний та ідейний характер, ніж історичний. Галицька земля завжди характеризувалася своєю самостійністю й самобутністю відносно решти земель Русі. Утвердження щодо короля Русі Данила Романовича конотації «Галицький» та привласнення його образу до «нашого Галича» сприяло інтеграції Галичини до «руського», а згодом (у москвофільській ідеології) й до «руського мира». Русофільський погляд на Данила Романовича із задоволенням, для виконання своїх політичних замовлень, підхопила та розвинула російська імперська та пізніше радянська історична наука.

Русофільський образ «Данила Галицького» досить добре справився зі своєю цивілізаційною місією історичної єдності галицьких русинів з Наддніпрянською Україною та Росією. Будучи представником династії волинських Рюриковичів (для русофілів – галицьких), середньовічний правитель історично єднав Галичину із Російською імперією, де правила династія Романовичів – правонаступників московських Рюриковичів.

Образ правителя був інтегрований і до конструювання минулого українським інтелектуальним рухом у Наддніпрянщині. Однак не як історичний «rex Russiae» і не як Данило Романович – володимирський, київський князь та король Русі. Представники українських інтелектуалів Наддніпрянщини запозичили до свого історичного наративу саме русофільського «Данила Галицького» і спробували використати цей образ для формування своєї концепції української історії Русі. Запозичення створеного русофілами образу «Данила Галицького» розв'язувало для українського народництва передовсім проблему антагонізму великопольського минулого в Галичині.

Винайдення й поширення феномену «українського П'ємонт» зумовило поступове зміщення центру національного руху до Галичини. Концепт «Данила Галицького» став особливо привабливим у колах місцевих патріотів. Українська національна ідея Наддніпрянщини хоча й запозичила до свого історичного наративу русофільського Данила, все ж активно використовувала козацький міф. Однак

це виявилось неприйнятним моментом для галичан, адже тут феномен козащини поширеним не був і не міг виступати як наратив національного єднання. Західноукраїнським інтелектуалам важливо було сформулювати свою концепцію минулого, яке б історично єдило Галичину з Наддніпрянською Україною.

Дослідження М. Дашкевича та М. Костомарова дали зелене світло представникам галицького українського інтелектуального руху, яке все ще було заручником історичних концепцій русофільства. Потреба концептуалізації власного минулого зумовлювала численні спроби написання національної історії. Перші реальні спроби залучення образу Данила Романовича як основи «нової історії» до наративу галицьких українофілів належать Олександрові Барвінському. Ще у 80-х рр. XIX ст. вчений наполегливо продовжував, здавалося б, невиправданий проєкт, розпочатий «Просвітою», – видання томів «Історії Русі» І. Нечуя.² За редакцією Барвінського вийшли наступні томи серії. Так, у 1880 р. товариство «Просвіта» видало третій том, через два роки – том четвертий, а у 1884 р. було видано і п'ятий том «Історії Русі».³ Тритомна робота охоплювала значний хронологічний проміжок – від захоплення руських земель Великим князівством Литовським до XVI ст. (де значний акцент зроблено на з'ясуванні культурно-релігійних відносин у польсько-литовській державі). Робота не була авторською і не висвітлювала наукових та ідейних позицій дослідника. Це було щось на кшталт компіляції передових, на той час, галицьких та наддніпрянських істориків (М. Костомарова, П. Куліша, І. Шараневича, В. Антоновича та ін.). Досліджуючи науковий доробок О. Барвінського, сучасні науковці відзначають, що «Історія», видана Барвінським, стала найбільш цілісною та доступною у своєму мовному викладі науковою працею.⁴ Однак проблема авторського ідейного бачення минулого залишалась відкритою. Адже якісна п'ятитомна, але все ж компілятивна «Історія Русі» не могла претендувати на цілісність викладу українофільського минулого.

Не зовсім вдалим, в ідейному плані, виявився проєкт так званої «Руської історичної бібліотеки». Задум першого серійного фахового видання історичної літератури українською мовою виник у О. Барвінського після зустрічі із В. Антоновичем у Києві 1885 р. Істориків непокоїла домінація русофільського та москвофільського дискурсу і поступового поширення польського концепту «gente Rutheni, natione Poloni».⁵ Видання історичних праць у рамках серії «Руської історичної бібліотеки» зумовлені були ідейно та практично довести єдність українських земель із своїм власним культурним простором, окремим від росіян та поляків. Саме у рамках цього проєкту вперше було винайдено назву «Русь-Україна».⁶ До видавничої серії увійшло 24 томи, більшу частину з яких редагував сам О. Барвінський. Надруковано праці В. Антоновича, Д. Багалія, М. Дашкевича, С. Качали, М. Костомарова, І. Шараневича та ін. «Руська бібліотека» повинна була стати теоретичним підґрунтям ідеології галицьких істориків-народників. Що, однак, було неможливим через слабку предметну кваліфікацію самих дослідників Галичини.

Використання концептуальних засад істориків-русофілів не задовольняло ідейних потреб представників народницького інтелектуального руху. Русофіли, спростувавши полонофільську концепцію, жодним чином не вирішували проблеми співіснування українців та росіян як «малорос»-«великорос» і висували тезу «общеруського» культурного виміру. Потреба єдиної цілісної концепції історії України залишалась актуальною. «Історична бібліотека» неспроможна була її вирішити. Велика кількість авторів серії породжувала значні суперечки у наукових підходах до висвітлення історичного процесу. Окреслені обставини стали вирішальними у мотивації написання О. Барвінським своєї «Ілюстрованої історії Русі від найдавніших до нинішніх часів».⁷ Цю книгу дослідники вважають одним із найбільших досягнень українофільської історичної науки. Робота носить логічний, змістовний та ідейний характер, охоплює великий хронологічний проміжок – від витоків Русі до середини XIX ст. Власне «Ілюстрована історія» стала першим найбільш досконалим варіантом українофільського національного бачення минулого. Вся справа в тім, що О. Барвінський розглядав давньоруський період рівноправним за своєю історичною цінністю козацькій добі. Такий підхід кардинально відрізнявся від традиційних народницьких концепцій історії.⁸

Своє бачення минулого О. Барвінський будував навколо національної окремішності русинів-малоросів проти росіян-великоросів, вказувавши суттєві відмінності в історії. Вчений значно розвинув основоположну тезу українофільства, стверджуючи, що Москва-Росія – це абсолютно інший від Русі культурний простір, в суспільно-політичних елементах якого чітко простежується домінування азіатського начала.⁹ Згідно зі своїми положеннями, О. Барвінський вважав Володимирсько-Суздальську й Московську держави самостійним цивілізаційним історичним

процесом, який жодним чином не має культурного права ототожнюватися із руською історією. Довготривалі соціокультурні, політичні та відверто конфронтаційні стосунки Росії з руськими землями вважались виявом московської агресії стосовно Русі.¹⁰ У поглядах Барвінського простежується якісна відмінність від русофільської концепції. Адже Володимирсько-Суздальське князівство, Московське царство й Російська імперія не включені в історичний наратив національної історії.¹¹ Їх історії вважались елементами зовсім іншої московсько-російської схеми, яка із руською не мала спільних культурно-просторових стосунків.¹²

Перший важливий висновок, який можна зробити, читаючи «Ілюстровану історію» Барвінського, це прагнення створити видимість неперервного історичного процесу. «Наша» Галицька земля та «наші» галицькі люди однаковими формами згадуються як у XII ст., так і в XIX ст. Історик формує свій пантеон уже українських героїв, чільне місце серед яких посів і Данило Романович. Однак перед нами не інтерпретація літописного героя, а радше його русофільська форма. Про споконвічну «галицькість» володаря О. Барвінський зазначив це під 1223 р.: «Перший раз з'явилися Татари на Руси 1223 р. і побили руских князів над рікою Калкою, де також хоробро боровся і Данило Галицький».

Важливою рисою образу Данила була його трансформація у культурному вимірі на загальноукраїнського (у русофілів – «общеруського») героя. Барвінський став першим дослідником, який наважився окреслити діяння Данила Романовича поза межами Галичини: «Данило був не лише хоробрим лицарем, але й розумним політиком, дбав щиро і безнастанно про добро руского народу і тим з'єднав собі его любов, як перед ним Володимир Мономах».¹³

Намагаючись зрозуміти образ короля Русі в уяві історика-українофіла, помічаємо відверте захоплення життям Данила. Насамперед його державницькими досягненнями та чіткою централізаторською політикою. Такі мотиви простежуються при оцінці політичної ситуації усіх південноруських земель. О. Барвінський відверто засуджував централізаторські прагнення київських Рюриковичів починаючи з часів Володимира Святославича. А сюжети, присвячені володимирсько-суздальським князям та їх аналогічним діям, взагалі названо «азіатським деспотизмом». Однак централізаторська політика Данила Романовича відверто імпонувала історика, який раз за разом із захопленням описував формування Галицько-Волинської держави: «Щоби Русь могла стати міцнішою, треба було, щоби в ній панував один рід княжий, а всі інші князі йому підлягали. Тому то заходився Данило, щоби інші руські землі підгорнути під свою владу».¹⁴

Дослідник впевнено стверджував, що володар «з'єднав під своєю рукою всі майже землі, в котрих жили русини. Це була найбільша на той час держава в Європі».¹⁵ Така відверта ідеалізація Данила і його політики відкрито суперечила політичним поглядам історика. Адже О. Барвінський все ж був демократом за своїми переконаннями, самодержавство у роботах Барвінського було неприйнятним політичним елементом. Тоді як пояснити такий фанатизм у наративі, присвяченому Данилові?

Відповідь знаходимо у його нарисі про зародження держави Романовичів. Барвінський чітко наголошував на ключовому моменті в його українофільській концепції – здобуття Романом Мстиславичем Київського князівства: «Але Роман злучив під своєю владою не лише Волинську і Галицьку землю (Галицько-володимирське князівство). Загорнув також Київщину і з того часу Київ перестає бути осередком Руси, а вся вага перекиляється на Галич».¹⁶

Наведений фрагмент О. Барвінського демонструє нам ключову тезу українофільського руху – прямої спадкоємності історичної ролі давньокиївського періоду Галицько-Волинською державою Романовичів. Відповідно, входження Києва до сфери державницьких інтересів Романа в історичній уяві Барвінського мало важливе значення. Історик чітко усвідомлював тяглість української національної історії Київської та Галицько-Волинської держав. Такий ідейний аспект чітко відрізняв українофільський рух від русофільських поглядів минулого. Останні, у біографії Романа Мстиславича, виділяли виключно його відмову прийняти королівський титул та церковну унію. Саме тому для історика було дуже важливо показати роль Данила Романовича у створенні держави-спадкоємиці Київської Русі. І тому усі антидеспотичні ноти О. Барвінського різко закінчувались при описі політичної біографії «Данила Галицького».

Цікавою особливістю внеску О. Барвінського у дискурс про Данила Романовича було формування виключно «західного» ухилу зовнішньополітичної орієнтації володаря: «За князя Данила руське життя і просвіта набирають відмінного виразу і вдачі, бо розвішаються під впливом західної Європи, однак без шкоди руській народності»¹⁷.

Історик розвинув «західницьку» тему акцентами на низку епізодів із біографії володаря: дитячі роки Данила і Василька при угорському дворі, постійні тісні відносини із рядом західноєвропейських держав – Польщею, Угорщиною, Чехією та ін., відносна віротерпимість стосовно латинського обряду, союзницькі відносини Романовичів із П'ястами, Арпадами і, відповідно, участь у боротьбі за австрійську спадщину. Та й, зрештою, факт прийняття королівського титулу. Барвінський стверджував, що Україна завжди тяжіла до Заходу: «Галицько-Володимирська Русь могла тоді розвиватися поруч із Західною Європою, бо щодо просвіти не стояла нижче від неї, а сусідні краї, Угри і Польщу, навіть перевищувала, коли тим часом на півночі в Суздальсько-Московському князівстві панувала велика темнота».¹⁸

В описі політичної біографії Данила Романовича були помітні риси українофільського дискурсу «Україна і Росія», який став одним із основних мотивів вказаного напрямку. Барвінський прагнув показати перевагу культурного розвитку української держави Данила над російською Володимиро-Суздальщиною. Вбачав описану вище «темноту» Московії та «європеїзацію» Галицько-Волинської держави відносно татарської залежності. Різкий контраст, зображений істориком, полягав у прийнятті московсько-суздальськими князями залежності від ординських ханів, які використовували цей зв'язок задля зміцнення своїх деспотичних «азіатських» позицій. Держава Данила пішла зовсім іншим шляхом розвитку. Усвідомлюючи набагато вигідніше географічне положення у контексті конфліктів із татарами, «Данило не міг і цього приниження стерпіти» і шукав шляхів, щоб «визволитися з-під цього соромного ярма татарської орди» при допомозі коаліції саме європейських держав.¹⁹ Під знаком «європейського» вибору Данила пройшов увесь нарис біографії володаря. Сповідуючи українофільські ідеї, Барвінський був впевнений у тому, що «коли Данила так високо поважали тодішні люди, то певно, що тепер кожен русин щиро буде шанувати й поважати найсвітлішу особу стародавньої Русі».²⁰

Наукова консолідація українського інтелектуального руху в контексті пошуку концепції минулого, яке б історично єднало Галичину із Наддніпрянською Україною, була тривалим процесом. Однак популяризація праць О. Барвінського розв'язувала цю проблему. Адже національне забарвлення Данила Романовича, створене істориком, сприяло тому, що галичани отримували свою частину славетного минулого у загальному наративі української національної історії. Назва держави Данила – Галицько-Волинське князівство орієнтувало на те, що центром була саме Галичина, а Волинь стала периферією. Відповідно король Русі, незважаючи на свій володимирський (волинський) слід, переносився до галицької пам'яті.

Західноукраїнський проєкт «Данила Галицького» був прийнятним і для М. Грушевського. Вчений тривалий час очолював кафедру історії України у Львівському університеті, що змушувало його рахуватися з поглядами галицьких інтелектуалів. У свою чергу М. Грушевський намагався похитнути російську концепцію історії, протиставляючи їй власну – українську. Однак мусимо звернути увагу, що у своєму гранд-наративі «Історія України-Русі», який ототожнював поняття Русь та Україна, історик досить обережно визначив місце Данила Романовича.²¹ Прояв значної фаховості вченого та плідної й клопіткої роботи із джерелами не залишив місця для «галицькості» володаря, але зберіг усі його українофільські властивості.

Виходячи із таких обставин, можемо припустити, що запозичення русофільського образу «Данила Галицького» розв'язувало для українського інтелектуального руху Галичини одразу дві проблеми. Перша з яких – «галицькість» суверенного володаря – сприяла відчуженню антагонізму великопольського минулого у західноукраїнських землях. І, відповідно, Данило Галицький як король Русі (спільної держави українців) – історично єднав західноукраїнські землі та Наддніпрянщину.

¹ М. Волощук, *Князь і король Данило Романович у житті міста Галича 13 сторіччя* [Prince and King Danylo Romanovych in the life of the city of Halych in the 13th century], in Галич. Збірник наукових праць, ред. М. Волощук, Івано-Франківськ, Лілея-НВ, 2017, вип. 2, с. 127-146; N. Khrystan, *Drohiczyn battle: History academic discipline versus politics (the soviet historical thought of 30-80's of the 20th century)*, in Codrul Cosminului, 2017, vol. 23, p. 187-202; Н. Христан, *Данило Романович у радянській історичній уяві: князь чи король* [Danylo Romanovych in the Soviet historical imagination: Prince or King], in Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: Ч. 49. Історія, Чернівці, 2017, № 1, с. 6-13.

² І. Чорновол, *Політичні аспекти народницької історіографії: від М.Костомарова до М.Грушевського* [Political aspects of populist historiography: from M. Kostomarov to M. Hrushevskyi], in Молода нація: Альманах, Київ, 2000, № 3, с. 132

³ О. Барвінський, *Історія Руси. Часть III. Русь под панованєм Литви и Польщі, аж до сполучення тих держав під володінєм Ягайлонів* [History of Rus. Part III. Rus under the rule of Lithuania and Poland, until the union of those states under the possession of the Jagaiillons], Львів, 1880; *Часть IV. Русь под панованєм Ягайлового роду аж до підготовлення Люблинської Унії* [Part IV. Rus under the rule of the Jagail family until the preparation of the Union of Lublin], Львів, 1882; *Часть V. Внутрішній стан Руси під пануванєм Ягайлового роду аж до цілковитого зілляня Литви з Польщею в Люблинській Унії 1569 р.* [Part V. The internal state of Rus under the rule of the Jagail family until the complete union of Lithuania with Poland in the Union of Lublin in 1569], Львів, 1884.

⁴ І. Куций, *Українська науково-історична думка Галичини (1830-1894 рр.): рецепція національної історії* [Ukrainian scientific and historical thought of Galicia (1830-1894): reception of national history], Тернопіль, Джугра, 2006, с. 74.

⁵ О. Барвінський, *Спомини з мого життя. Друга часть. (Образки з громадянського і письменського розвитку Русинів від 1871-1888 р., з додатком споминів про М. Лисенка)* [Memories from my life. The second part. (Excerpts from the civil and literary development of the Rusyns from 1871-1888, with an appendix of memories about M. Lysenko)], Львів, Накладом Галицької Накладні Я. Оренштайна в Коломиї. З печатні В.А. Шийковського, 1913, с. 323.

⁶ О. Барвінський, *Спомини з мого життя. Друга часть*, с. 323.

⁷ О. Барвінський, *Илюстрована історія Руси водь найдавніиших до нынѣшнихъ часовъ пбсля рускихъ и чужихъ историковъ. Написавъ Олександръ Барвѣнскій, членъ товариства «Просвѣта». Зъ двома историчными картами Руси и 40 иллюстраціями* [Illustrated history of Rus from the earliest times to the present day by Rus and foreign historians. Written by Oleksandr Barvynskiy, a member of the «Prosvita society». With two historical maps of Rus and 40 illustrations], Львовъ, Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка подь зарядомъ К. Беднарского, 1890, 282 с.

⁸ І. Куций, *Українська науково-історична думка Галичини (1830-1894 рр.): рецепція національної історії*, с. 75.

⁹ О. Барвінський, *Спомини з мого життя. Друга часть*, с. 322.

¹⁰ О. Барвінський, *Спомини з мого життя. Друга часть*, с. 323.

¹¹ І. Чорновол, *Олександр Барвінський у контексті своєї і нинішньої епохи* [Oleksandr Barvynskiy in the context of his and the current era], in Олександр Барвінський (1847-1927). Матеріали конференції, Львів, 2001, с. 33.

¹² І. Куций, *Українська науково-історична думка Галичини*, с. 77.

¹³ О. Барвінський, *Илюстрована історія Руси водь найдавніишихъ до нынѣшнихъ часовъ пбсля рускихъ и чужихъ историковъ*, с. 23.

¹⁴ О. Барвінський, *Илюстрована історія Руси водь найдавніишихъ до нынѣшнихъ часовъ пбсля рускихъ и чужихъ историковъ*, с. 58.

¹⁵ О. Барвінський, *Илюстрована історія Руси водь найдавніишихъ до нынѣшнихъ часовъ пбсля рускихъ и чужихъ историковъ*, с. 58-59.

¹⁶ О. Барвінський, *Илюстрована історія Руси водь найдавніишихъ до нынѣшнихъ часовъ пбсля рускихъ и чужихъ историковъ*, с. 19.

¹⁷ О. Барвінський, *Илюстрована історія Руси водь найдавніишихъ до нынѣшнихъ часовъ пбсля рускихъ и чужихъ историковъ*, с. 60.

¹⁸ О. Барвінський, *Илюстрована історія Руси водь найдавніишихъ до нынѣшнихъ часовъ пбсля рускихъ и чужихъ историковъ*, с. 60.

¹⁹ О. Барвінський, *Илюстрована історія Руси водь найдавніишихъ до нынѣшнихъ часовъ пбсля рускихъ и чужихъ историковъ*, с. 60-61.

²⁰ О. Барвінський, *Илюстрована історія Руси водь найдавніишихъ до нынѣшнихъ часовъ пбсля рускихъ и чужихъ историковъ*, с. 61.

²¹ М. Грушевський, *Звичайна схема руської історії й справа раціонального укладу історії Східнього Слов'янства* [The usual scheme of Rus history and the matter of a rational arrangement of the history of the Eastern Slavs], in *Статті по славяноведенію*, Санкт-Петербург, 1904, вып. 1, с. 142.

References

1. O. Barvynskiy, *Istoriia Rusy. Chast III. Rus pod panovaniem Lytvy y Polshchi, azh do spoluchennia tykh derzhav pid volodiniem Yahailoniv* [History of Rus. Part III. Rus under the rule of Lithuania and Poland, until the union of those states under the possession of the Jagaiillons], Lviv, 1880.
2. O. Barvynskiy, *Istoriia Rusy. Chast IV. Rus pod panovaniem Yahailovoho rodu azh do pidhotovlenia Liublynskoii Unii* [Part IV. Rus under the rule of the Jagail family until the preparation of the Union of Lublin], Lviv, 1882.
3. O. Barvynskiy, *Istoriia Rusy. Chast V. Vnutrishnii stan Rusy pid panuvaniem Yahailovoho rodu azh do tsilkovytoho zilliania Lytvy z Polshcheiu v Liublynskii Unii 1569 r.* [Part V. The internal state of Rus under the

rule of the Jagail family until the complete union of Lithuania with Poland in the Union of Lublin in 1569], Lviv, 1884.

4. O. Barvinskyi, *Spomyny z moho zhytia. Druha chast. (Obrazky z hromadianskoho i pysmenskoho rozvytku Rusyniv vid 1871-1888 r., z dodatkom spomyniv pro M. Lysenka)* [Memories from my life. The second part. (Excerpts from the civil and literary development of the Rusyns from 1871-1888, with an appendix of memories about M. Lysenko)], Lviv, Nakladom Halytskoi Nakladni Ya. Orenshtaina v Kolomyi. Z pechatni V.A. Shyikovskoho, 1913, 1120 s.
5. O. Barvinskyi, *Yliustrovana ystoriia Rusy vod naidavnishykh do nynishnykh chasov poslia ruskykh i chuzhykh istorikov. Napysav Oleksander Barvinskii, chlen tovarystva «Prosvita». Z dvoma istorychnymi kartamy Rusy y 40 iliustratsiyamy* [Illustrated history of Rus from the earliest times to the present day by Rus and foreign historians. Written by Oleksandr Barvinskyi, a member of the «Prosvita society». With two historical maps of Rus and 40 illustrations], Lvov, Z drukarni Tovarystva imeny Shevchenka pod zariadom K. Bednarskoho, 1890, 282 s.
6. I. Chornovol, *Oleksandr Barvinskyi u konteksti svoiei i nynishnoi epokhy* [Oleksandr Barvinskyi in the context of his and the current era], in *Oleksandr Barvinskyi (1847-1927). Materialy konferentsii*, Lviv, 2001, c. 32-45.
7. I. Chornovol, *Politychni aspekty narodnytskoi istoriografii: vid M. Kostomarov do M. Hrushevskoho* [Political aspects of populist historiography: from M. Kostomarov to M. Hrushevskyi], in *Moloda natsiia: Almanakh*, Kyiv, 2000, № 3, s. 130-150.
8. M. Hrushevskyi, *Zvychainska skhema ruskoi istorii y sprava ratsionalnoho ukladu istorii Skhidnoho Sloviaanstva* [The usual scheme of Rus history and the matter of a rational arrangement of the history of the Eastern Slavs], in *Staty po slavianovedeniyu, Sankt-Peterburh*, 1904, vyp. 1, s. 142-143.
9. N. Khrystan, *Danylo Romanovych u radianskii istorichnii uiavi: kniaz chy korol* [Danylo Romanovych in the Soviet historical imagination: Prince or King], in *Naukovyi visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yurii Fedkovycha: Ch. 49. Istoriia, Chernivtsi*, 2017, № 1, c. 6-13.
10. N. Khrystan, *Drohiczyn battle: History academic discipline versus politics (the soviet historical thought of 30-80's of the 20th century)*, in *Codrul Cosminului*, 2017, vol. 23, p. 187-202.
11. I. Kutsyi, *Ukrainska naukovo-istorychna dumka Halychyny (1830-1894 rr.): retseptsii natsionalnoi istorii* [Ukrainian scientific and historical thought of Galicia (1830-1894): reception of national history], Ternopil, Dzhura, 2006, 222 s.
12. M. Voloshchuk, *Kniaz i korol Danylo Romanovych u zhytti mista Halycha 13 storichchia* [Prince and King Danylo Romanovych in the life of the city of Halych in the 13th century], in *Halych. Zbirnyk naukovykh prats*, red. M. Voloshchuk, Ivano-Frankivsk, Lileia-NV, 2017, vyp. 2, s. 127-146.